

Chyra-Rolicz, Zofia

XIV Powszechny Zjazd Historyków Polskich Wrocław, dn. 15 - 18 września 1999 r.

Szkice Podlaskie 8, 257-268

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZOFIA CHYRA-ROLICZ

Akademia Podlaska
w Siedlcach

XIV POWSZECHNY ZJAZD HISTORYKÓW POLSKICH WROCŁAW, DN. 15 - 18 WRZEŚNIA 1999 R.

Tradycje organizowania zjazdów historyków polskich sięgają 1880 r. Wówczas to we Lwowie odbył się pierwszy zjazd łączący historyków z trzech zaborów w dyskusjach i pracach dotyczących dziejów ojczystych. Inicjatywa okazała się trwała, odżyła w niepodległej Polsce. Od 1925 r. honorowy patronat nad tymi spotkaniami sprawuje Prezydent RP. We wrześniu 1999 r. obradował we Wrocławiu XVI Powszechny Zjazd Historyków Polskich przygotowany staraniem Polskiego Towarzystwa Historycznego we współpracy z Komitetem Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk. Gród nad Odrą gościł już po raz drugi historyków, tu bowiem spotkali się oni po raz pierwszy po II wojnie światowej we wrześniu 1948 r. na VII zjeździe.

Obecny XVI zjazd był już ostatnim takim spotkaniem w XX stuleciu, kończącym zarazem drugie tysiąclecie epoki chrześcijaństwa, stąd w jego programie leżało podjęcie próby oceny drogi dziejowej Polski i Polaków w dobiegającym kresu Tysiąclecia. „Zjazd musi dokonać zasadniczej oceny roli i miejsca Polski w dziejach Europy, by móc odpowiedzieć na dwa pytania - stwierdził prezes Polskiego Towarzystwa Historycznego prof. dr hab. Wojciech Wrześniński. - Pierwsze: Czy można wyobrazić sobie historię Europy bez Polski? i drugie: Co Polska wniosła do dziejów powszechnych w okresie drugiego tysiąclecia? [...] Nauka historii, nie tylko najnowszej przeżywa obecnie wielkie zmiany. Przedmiotem zainteresowania historyków przestały być wyłącznie elity polityczne, a stał się nim zwykły, szary człowiek. Odchodzimy od nauczania wyłącznie historii stosunków politycznych na rzecz pokazywania, jak zmieniła się cywilizacja. Historia nie polegała przecież tylko na prowadzeniu wojen. Historycy muszą więc odpowiedzieć na pytania, w jaki sposób to warunki codziennej egzystencji, a nie tylko decyzje natury politycznej, kształtują rzeczywistość, jakie czynniki wpływają na rozwój narodowej

mentalności". Tematami wiodącymi zjazdu były więc przełomy w historii i próba znalezienia odpowiedzi na pytanie, co w poszczególnych okresach decydowało o rozwoju, a w innych - o regresie państw, narodów i miast.

Tradycyjnie formuła powszechnych zjazdów historyków polskich jest bardzo szeroka. Uczestniczą w nich zarówno pracownicy nauki, nauczyciele historii, archiwiści, muzealnicy, hobbyści - miłośnicy historii różnych profesji oraz studenci. W XVI Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich wzięły udział 1354 osoby¹. Dominowali wśród nich mężczyźni, stanowiąc 65,15% uczestników. Najliczniej reprezentowani byli magistrowie stanowiąc aż 36,48%, liczebnością ustępowała im nieco grupa doktorów (23,63%) oraz profesorów (20,38%). Podobnej wielkości były też grupy uczestników bez stopnia naukowego (10,12%) oraz doktorów habilitowanych (9,23%). Znikoma liczba osób posiadała tytuł inżyniera (0,15%). Średnia wieku kobiet uczestniczących w zjeździe wynosiła nieco ponad 34 lata, panów zaś - 38. Znacznie starsi niż nie zrzeszeni byli członkowie PTH (odpowiednio: mężczyźni - 51 lat, kobiety - prawie 46 oraz nie zrzeszeni 29 lat. Średnia wieku studentów uczestniczących z zjeździe kształtowała się w granicach 22 lat. Liczna obecność nauczycieli spowodowała, że średnia wieku magistrów uplasowała się w granicach 35 lat dla pań i prawie 37 lat dla panów. Średni wiek w grupie doktorów wynosił ok. 36 lat (panowie) i ponad 37 lat (panie). Analiza statystyczna wieku uczestników wykazała zadziwiająca zbieżność - wcześniejszego uzyskiwania stopni i tytułu przez kobiety w tej reprezentacji historyków. Otóż wśród samodzielnych pracowników naukowych, po habilitacji - panie miały przeciętnie 36 lat, a panowie aż 47 lat. Z tytułem naukowym profesora panie miały przeciętnie ponad 34 lata, a panowie blisko 43.

Otwarcie zjazdu w dn. 15 września 1999 r. poprzedziła msza św. w kościele akademickim na placu Uniwersyteckim celebrowana przez JE kardynała Henryka Gulbinowicza, arcybiskupa metropolitę wrocławskiego. Po niej nastąpiła podniosła uroczystość w Auli Leopoldyńskiej nadania doktoratu honoris causa prof. dr hab. Gerardowi Labudzie, która zgromadziła kilkaset osób. Doktorant działalnością zawodową związany był głównie ze środowiskiem poznańskim. Jego zainteresowania badawcze koncentrowały się wokół zagadnień początków państwa polskiego, dziejów średniowiecznej dyplomacji polskiej, historii Pomorza oraz starożytności słowiańskich, w których to dziedzinach Doktorant posiada ogromny dorobek naukowy. Wychował także liczne grono badaczy dziejów Polski i Słowiańszczyzny. Prof. dr hab. G. Labuda w latach 1984-1986 był wiceprezesem PAN, a w latach 1989-1994 prezesem PAU. Należy także do wielu innych stowarzyszeń naukowych w kraju i zagranicą. Wcześniej został już wyróżniony doktoratami h. c. uniwersytetów: Gdańskiego, im. M. Kopernika w Toruniu, Jagiellońskiego i Warszawskiego.

¹ Uczestnicy Zjazdu w statystyce, *Kurier Zjazdowy*, Wrocław 17.09.1999, nr 4, s. 1,2.

Na uroczystą promocję przybył prezydent RP Aleksander Kwaśniewski i były prezydent RP na uchodźstwie Ryszard Kaczorowski. Obecni byli także: sekretarz stanu w Kancelarii Prezydenta RP Barbara Labuda i minister spraw zagranicznych Bronisław Geremek oraz przedstawiciele władz centralnych, regionalnych, miejskich. Przybyli duchowni (m.in. kardynał Henryk Gulbinowicz oraz reprezentanci Kościołów prawosławnego i luterańskiego), politycy, parlamentarzyści dolnośląscy, wojskowi i rektorzy wyższych uczelni Wrocławia i Opola oraz liczni uczestnicy zjazdu. Honorowy przewodnik doktorski przeprowadził prof. dr hab. Jerzy Kłoczowski z KUL, wygłaszając wspaniałą laudację w języku łacińskim.

Tematem wykładu doktorskiego prof. Gerarda Labudy była kultura polityczna. Za warunek konieczny dla jej rozwoju uznał dialog rządzących i rządzonych. „Aby jakiegokolwiek reformy mogły się powieść, reformatorzy nie mogą chodzić „na skrót”. Muszą cierpliwie przekonywać obywateli o konieczności rezygnacji z przeżytych form egzystencji i równie cierpliwie przekonywać wyjaśniać treść i sens dokonywanych zmian. Aby te działania były skuteczne, każdemu zespołowi reformatorskiemu potrzebne jest oświecone społeczeństwo, otwarte na argumenty. Dlatego inwestowanie w oświatę ma kapitalne znaczenie dla kultury politycznej” - stwierdził Doktorant. Na zakończenie uroczystości prof. Labuda przypomniał swoje związki z Wrocławiem.

Ceremonia otwarcia obrad nastąpiła w Hali Ludowej w obecności Prezydenta PR Aleksandra Kwaśniewskiego. Towarzyszył mu prezes PTH prof. dr hab. Wojciech Wrzesiński, JE kardynał Henryk Gulbinowicz, marszałek Sejmiku Dolnośląskiego prof. dr hab. Jan Waszkiewicz oraz prezydent Wrocławia Bogdan Zdrojewski. Obok nich w Prezydium Zjazdu zasiedli prof. prof. Marian Biskup, Gerard Labuda, Roman Wapiński, Henryk Samsonowicz, Andrzej Ajnenkiel, Teresa Kulak, Elżbieta Kościk, Adam Galos i Zofia Kozłowska. W otwarciu obrad uczestniczyli także rektorzy i przedstawiciele rektorów polskich uczelni z prof. Romualdem Gellesem na czele oraz środowisk naukowych z wiceprezesami PAN i PAU prof. prof. Januszem Tazbirem i Stanisławem Grodziskim. Przybył wiceminister oświaty Jerzy Zdrada, przedstawiciele władz samorządowych, posłowie i senatorowie. Owacją uczczono prof. Juliusza Bardacha, uczestnika zjazdu wileńskiego z 1935 r.

Prezydent RP w swym wystąpieniu określił zjazd mianem parlamentu naszego środowiska, podkreślając przy tym symboliczną wagę Wrocławia dla dziejów Polski, regionu i całej Europy. Przypominając starożytną maksymę, iż „historia jest nauczycielką życia”, stwierdził, że to właśnie historia uczy co jest siłą, a co słabością każdego narodu, a świadomość historyczna stanowi solidny fundament narodowej tożsamości. Nawiązał też do sprawy stosunków Polski z sąsiadami, wyrażając przekonanie, że to właśnie poznanie historii „będzie pomocne przy przełamy-

waniu passy złych doświadczeń". Zadeklarował ufundowanie stypendiów dla młodych badaczy podejmujących w swych pracach tę problematykę.

Historię Dolnego Śląska - „najbardziej tajemniczej krainy Polski”, miejsca przenikania się różnych kultur, narodowości, wyznań i sposobów życia - przypomniał w swym wystąpieniu JE kardynał Henryk Gulbinowicz. Przypomniał dramatyczne losy Wrocławia zniszczonego w 1945 r. i powojenne wielkie migracje ludności, które zmieniły oblicze tej ziemi.

Pierwszy w dziejach marszałek sejmiku samorządowego Dolnego Śląska prof. Jan Waszkiewicz stwierdził, że ten region utracił własną historię wraz ze swoimi dawnymi mieszkańcami, którzy zmuszeni zostali do opuszczenia swoich siedzib. Ludność, która napłynęła na ich miejsce po II wojnie światowej przyniosła zupełnie inne tradycje kulturowe. Zaapelował o napisanie na nowo dziejów regionów w perspektywie europejskiej tak, aby ich dawni i nowi mieszkańcy poczuli z nimi więź.

Podczas plenarnej uroczystości otwarcia zjazdu następujące referaty wygłosili: prof. Wojciech Wrzesiński Śląsk - zwornik dziejowy czy kraina przejściowa?, prof. Gerard Labuda Śląsk i Pomorze w polsko - niemieckim dialogu historycznym, prof. Roman Wapiński 1918-1945-1989 - przełomy czy logika ciągłości przemian dziejowych. Zostały one opublikowane w Informatorze Zjazdowym.

Wielkim wydarzeniem zjazdu była dyskusja panelowa nad miejscem Polski w dziejach Europy, która odbyła się dn. 15 września 1999 r. w wypełnionej po brzegi Auli Leopoldyńskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Oprócz polskich historyków (prof. prof. Bronisław Geremek, Jerzy Kłoczowski, Janusz Tazbir) wzięli w niej udział także zagraniczni uczeni: prof. prof. Daniel Beauvois (Francja), Jakub Goldberg (Izrael) i Gottfried Schramm (Niemcy). Moderatorem dyskusji był prof. Piotr Wandycz z USA, który określił jej cel jako próbę odpowiedzi na pytanie czy dzieje Polski są porównywalne do dziejów innych krajów, czy też występują w nich wyraźne odrębności. Jako węzłowe kwestie dyskusji zaproponował takie problemy jak mocarstwowość Polski, następstwa unii polsko - litewskiej, oryginalność bądź wtórność polskiej kultury oraz problem zacofania cywilizacyjnego.

Pierwszy dyskutant, prof. B. Geremek zwrócił uwagę na okoliczności pojawienia się Polski na arenie dziejowej, związane z rozpadem wspólnoty słowiańskiej. Polska przyjmując chrześcijaństwo, włączyła się do świata Zachodu i niejako wprowadziła do niego całą Słowiańszczyznę. Później jednak nastąpił proces akulturacji, przyjmowania obcych wzorów, nie zawsze najlepszych oraz migracji ludności, a Polska znalazła się na peryferiach ówczesnej Europy. Procesy modernizacji widoczne były w okresie od czternastego do szesnastego wieku. Idea jagiellońska - zdaniem prof. B. Gieremka - nie była ideą mocarstwową, lecz ideą wspólnoty, a unia polsko - litewska stała się jej wielkim sukcesem. Polska nie była „marchią

Zachodu”, lecz terenem, gdzie Wschód i Zachód przenikały się wzajemnie. Oceniając tysiąc lat dziejów Polski w perspektywie roku 2000, obecny minister spraw zagranicznych podkreślił, że nigdy dotąd aspiracje Polaków nie znalazły się tak blisko możliwości ich realizacji.

Silne związki Polski z chrześcijańską Europą podkreślił też kolejny dyskutant prof. Jerzy Kłoczowski z KUL. Kierując się ku kulturze zachodniej Polacy dokonali jego zdaniem dobrego wyboru, wiążąc się z tym kręgiem kulturowym, który dawał największe szanse rozwojowi. Był to związek twórczy ponieważ elementy kultury Zachodu były twórczo przekształcane na ziemiach polskich. Równolegle zachodziły procesy europeizacji i kształtowania się własnej kultury. W „złotym wieku” ukształtował się taki system wartości, który stanowi kanon myślenia europejskiego (zalicza się do niego samorządność, społeczeństwo obywatelskie, tolerancję, wielokulturowość). Do wartości uniwersalnych odwoływał się także polski opór przeciwko zaborcom i dążenia niepodległościowe. Po przełomie 1989 r. Polska nadal nawiązuje do dziedzictwa europejskiego, które jest zarazem rodzimym dziedzictwem kulturowym.

Prof. J. Tazbir w tym „galopie przez historię” - jak nazwał tę dyskusję - skupił się na problemach kiedy Polska była naprawdę mocarstwem i kiedy nasza kultura była twórcza. Stwierdził, że w ostatnich stuleciach lepiej udawały się nam państwa podziemne niż legalnie działające.

Spojrzenie z zewnątrz na historię Polski dokonywane w krajach anglosaskich scharakteryzował prof. P. Wandycz. W ostatnich latach nastąpił tam w pracach naukowych postęp w kierunku obiektywizacji ocen, lecz w opracowaniach bardziej popularnych i powszechnej opinii utrzymują się stereotypy, będące rezultatem długoletniego zdominowania w XIX w. naszej historiografii przez historiografię niemiecką i rosyjską.

O wzajemnych związkach Polaków i Żydów na przestrzeni dziejów mówił prof. Jakub Goldberg. Polska przez wieki była ośrodkiem rozwoju społeczności żydowskiej, gdzie mogła ona znaleźć schronienie przed prześladowaniami. Przypomniał wielki wkład Żydów polskich w tworzenie narodu żydowskiego i kulturę światową. Zdaniem prof. J. Goldberga, wraz z migracjami polskich Żydów szerzyła się wiedza o naszym kraju.

Nowe spojrzenie na system polityczny Rzeczypospolitej szlacheckiej, ukształtowany u schyłku XVI w. przedstawił prof. G. Schramm. Za jego zaletę uznał nie wykształcenie się w Polsce absolutyzmu, co uznawane było w dawniejszej historiografii niemieckiej za objaw zacofania naszego kraju. Jak się uważa obecnie, droga do współczesnej demokracji wcale nie wiodła przez absolutyzm, gdyż ukształtowała się ona tam, gdzie zachowano ciągłość kultury średniowiecznej. Z tego punktu widzenia samorządność szlachty i wolna elekcja wydawać by się mo-

gły oznakami nowoczesności, a nie zacofania. Przyczyn upadku Rzeczypospolitej, należałoby doszukiwać się wedle prof. G. Schramma nie tyle w niedostosowaniu ustrojowym, ile w przemianach europejskiej taktyki wojennej, dominacji mas piechoty na polach bitew.

O potrzebę tworzenia historii narodowej, naukowej, jedynej i niepodzielnej zaapelował prof. D. Beauvois, gdyż nie było dotąd jednej historii, lecz tworzone ich różne rodzaje. Przypomniawszy śmiałą, postmodernistyczną tezę, że nie jest możliwe poznanie prawdy historycznej, gdyż ona nie istnieje, a ostateczne wyniki naszych badań nigdy nie są naukowe, ponieważ są subiektywne, uwarunkowane zbiorowo i indywidualnie. Muzeum Klio uznał wręcz za osobę podejrzaną, dwuznaczną i sprzedającą. Przyszłość - jego zdaniem - należeć będzie bardziej do historii porównawczej, odnoszącej się z większym dystansem do opisywanych zdarzeń.

W dalszej części dyskusji wielkie pole działania dla historii porównawczej podkreślał prof. J. Kłoczowski, ponieważ w Europie zawsze występowała ogromna różnorodność. Prof. J. Tazbir przypomniał zasadniczy cel historii - nauczanie krytycyzmu. Stwierdził, że bardziej optymistycznie patrzy obecnie na przyszłość polskiej historiografii, mając nadzieję, że będzie wreszcie normalnie funkcjonować, ponieważ im naród był bardziej nieszczęśliwy, tym bardziej szukał pocieszenia w historii pisanej ku „pokrzepieniu serc”. Prof. D. Beauvois stwierdził, że zmienia się już tradycyjny obraz historii Polski.

Wielowątkowa dyskusja panelowa zaprezentowała różne spojrzenia na dzieje Polski, różne oceny i wnioski, przyniosła nowe inspiracje dla badaczy. W zakończeniu prof. J. Tazbir zaapelował, by nie mylić konferencji naukowych z pokojowymi. Na tych pierwszych bowiem nie trzeba zawsze dochodzić do consensusu.

Bogata tematyka materiałów zjazdowych prezentowana była podczas dwudniowych (16 i 17 września) obrad licznych sekcji, komisji i sympozjów specjalistycznych, których równoległe terminy uniemożliwiały jednemu uczestnikowi udział we wszystkich zajęciach. Oto wykaz sekcji i problemów dyskutowanych podczas zjazdu:

I. Historia starożytna,

II. Historia wieków średnich,

III. Historia nowożytna:

A. Powstanie nowoczesnego państwa na przełomie XV - XVI w.

B. Rozbiory Polski i ich reperkusje europejskie.

IV. Polska pod zaborami,

V. Druga Rzeczypospolita,

- A. Narody i państwa ościenne a odrodzenie Rzeczypospolitej.
- B. Przełom cywilizacyjny i zmiany generacyjne.
- VI. Polska w II wojnie światowej - próba nowego spojrzenia.
- VII. Polska 1944 - 1989 - miejsce w dziejach narodu i państwa.
- VIII. Metodologia historii i historia historiografii,
 - A. Historiografia wobec przełomów dziejowych.
 - B. Historiografia polska w dobie transformacji ustrojowej.
 - C. Historiografia jako dyskurs.
- IX. Archiwistyka,
- X. Nauki pomocnicze historii,
- XI. Zastosowanie metod komputerowych w badaniach historycznych,
- XII. Demografia historyczna:
 - A. Stan i perspektywy badań,
 - B. Rozwój demograficzny ludności w okresie przełomu demograficznego,
 - C. Rodzina.
- XIII. Dydaktyka historii,
- XIV. Sejmik studenckich kół naukowych,
- XV. Historia Kościoła:
 - A. Udział Kościoła w życiu politycznym w czasach nowożytnych,
 - B. Senatorowie duchowni a sprawy państwa - komunikaty,
 - C. Rzeczpospolita wielu wyznań,
 - D. Kościół na Śląsku z perspektywy 1000-lecia.
- XVI. Sekcja historyczno - prawna,
- XVII. Historia stosunków międzynarodowych:
 - A. Stosunki międzynarodowe w XIX i XX wieku - problematyka ogólna,
 - B. Okres międzywojenny,
 - C. II wojna światowa,
 - D. Po II wojnie światowej,
- XVIII. Historia gospodarcza:
 - A. Historia bankowości,
 - B. Kryzysy w gospodarce polskiej,
 - C. Przestrzeń ekonomiczna Polski w XIX i XX wieku.
- XIX. Historia wojskowości,

XX. Myślenie o Rosji: oglądy i obrazy spraw rosyjskich:

- A. Sprawy rosyjskie (dawne czasy),
- B. Sprawy rosyjskie (historia współczesna)
- C. Sowiety i bolszewizm,
- D. Polacy o Rosji.

XXI. Komisja biografistyki:

- A. Dyskusja panelowa o stanie i potrzebach polskiej biografistyki historycznej,
- B. Dyskusja na temat znanych postaci dziejów Polski XX w.: Józef Piłsudski, Roman Dmowski, Wojciech Korfanty, Władysław Grabski, Eugeniusz Kwiatkowski, Hilary Minc, Edward Raczyński, Stanisław Mikołajczyk, Bolesław Bierut, Władysław Gomułka.
Dowódcy i teoretycy wojskowości: portret zbiorowy naczelnych wodzów czasów II wojny światowej, Marszałkowie PRL - próba portretu zbiorowego.
Hierarchowie Kościoła katolickiego: Edward Dalbor, Aleksander Kakowski, August Hlond, Stefan Wyszyński.

XXII. Historia regionalna,**XXIII. Nauki o sztuce:**

- A. Historia sztuki,
- B. Teatrologia i filmoznawstwo,
- C. Muzykologia.

XXIV. Historia medycyny:

- A. Służba zdrowia polskich formacji zbrojnych,
- B. Problemy polskiej historiografii medycyny,
- C. Dzieje nauczania medycyny,
- D. Historia medycyny XVII-XX w.

XXV. Historia sportu i wychowania fizycznego:

- A. Przed odzyskaniem niepodległości,
- B. Aspekty chrześcijańskie i narodowe,
- C. Polityczne aspekty rozwoju kultury fizycznej w II RP i PRL.

XXVI. Przełomy w dziejach Śląska:

- A. Od plemion do państw,
- B. Przełom wieku XIII,
- C. Reformacja i rządy Habsburgów,
- D. Tworzenie nowoczesnej świadomości narodowej, nacjonalizm,
- E. Podział Śląska, następstwa,

F. Przełomy: 1945 i 1989.

XXVII. Europa Środkowo-Wschodnia i dziedzictwo Rzeczypospolitej.

XXVIII. Kobieta w przestrzeni miejskiej od średniowiecza do czasów współczesnych.

XXIX. Przemiany w prasie polskiej w latach 1945-1999.

XXX. Dzieje Polonii.

XXXI. Geografia historyczna.

W zjeździe wzięła udział delegacja siedleckiego środowiska historycznego w składzie: prof. prof. Piotr Matusak, Janusz Wojtasik, Marek Plewczyński, Michał Klimecki, Henryk Hermann i Zofia Chyra-Rolicz. Pracownicy Instytutu Historii Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej uczestniczyli w obradach różnych sekcji (VI, VII, VIII, X, XVIII, XIX, XXVIII) wygłaszając referaty (prof. prof. J. Wojtasik, M. Plewczyński i M. Klimecki), dyskutując i prowadząc obrady.

W ostatnim dniu zjazdu (17 września) w Auli Leopoldyńskiej odbyła się dyskusja panelowa „Polska nauka historyczna wobec wyzwań trzeciego tysiąclecia” z udziałem przewodniczącego Komitetu Badań Naukowych prof. Andrzeja Wiszniewskiego, wiceministra edukacji prof. Jerzego Zdrady, dyrektora IH PAN prof. Stanisława Byliny, dyrektora WIH/AON prof. Andrzeja Ajnenkiela, czeskiego historyka Jaroslava Valenty, francuskiego historyka prof. D. Beauvois, reprezentanta Niemieckiego Instytutu Historycznego prof. Klaus Zimmera oraz grona polskich historyków: prof. prof. ks. Zygmunta Zielińskiego, Andrzeja Paczkowskiego, Marcina Kuli, Anny Wolff - Powęskiej, Janusza Rulki i Jacka Staszewskiego.

Przewodniczący KBN zwrócił uwagę, że wszystkie dziedziny wiedzy, także i historycy, będą musieli sprostać dwóm wyzwaniom: związanym z bardzo szybkim rozwojem cywilizacyjnym, nowymi technikami oraz globalizacją działań w sferze gospodarki, nauki, kultury. Przed historykami stanie więc konieczność znalezienia się we współczesnym świecie nowej techniki i globalizacji. Cudzoziemcy wciąż jeszcze wiedzą o Polsce bardzo mało, stąd podejmować będzie należało prace popularyzatorskie, adresowane zarówno do czytelników polskich i obcych. Prace takie mogą mieć znaczny wpływ na świadomość narodową i kulturową mieszkańców „światowej wioski”. Prof. A. Wiszniewski wyraził przy tym nadzieję, że uda się zminimalizować złe skutki globalizacji, a wiek XXI będzie wiekiem etyki. Poinformował, że w KBN działa zespół d/s etyki badań naukowych. Prof. S. Bylina wysunął postulat, aby zajmować się przede wszystkim promowaniem polskiej nauki w kraju i świecie. Prof. M. Kula podniósł niepokojące zjawiska takie jak zmniejszenie obecności polskiej nauki w światowej historiografii, na kongresach, we wspólnych pracach badawczych. Niepokój budzi też przestarzały program studiów

historycznych, niski poziom kandydatów na studia, dezintegracja środowiska historycznego, zmniejszanie rangi czasopism historycznych oraz postępujący zanik znaczenia PTH. Zjawiskiem pozytywnym - jego zdaniem jest zwrócenie uwagi badaczy na badania regionalne i porównawcze podejmowanie problematyki wielokulturowości, rozpatrywanej na tle światowym. Prof. A. Ajnenkiel mówił o konieczności dokonania samoanalizy warsztatu badawczego historyka i świadomości współczesnych uwarunkowań, co prowadzić będzie do podejmowania badań interdyscyplinarnych. Na potrzebę badania świadomości historycznej społeczeństwa zwrócił uwagę prof. J. Rulka. Rozwijanie świadomości narodowej opartej o świadomość historyczną stanowić będzie istotny element europejskiej świadomości. Dlatego też powinniśmy mieć wpływ na kształtowanie tej ewolucji. Zaapelował o wzrost inwencji twórczej nauczycieli historii wobec postępującego ograniczania godzin lekcji historii. Postęp winien dokonywać się w zakresie pogłębionej edukacji społeczeństwa, a nie propagandowych uproszczeń. Historycy z sąsiednich krajów - Czech i Niemiec przedstawili problemy swoich narodowych historiografii po upadku komunizmu.

Zamykając obrady XVI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich przez PTH prof. W. Wrześniński zwrócił uwagę na jego ogromny dorobek twórczy. Przedstawiono na nim ogółem ponad 350 referatów i wiele cennych głosów w dyskusjach. Stwierdził wbrew pesymlstom, iż formuła powszechnych zjazdów historyków wcale nie przeżyła się, jak świadczą efekty wrocławskiego spotkania. Podziękował za gościnę władzom i pracownikom Uniwersytetu Wrocławskiego. Zapowiedział przygotowanie następnego zjazdu na „kresach wschodnich” - w Białymstoku lub Rzeszowie.

Bogata, wielokierunkowa spuścizna XVI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich zostanie udostępniona Czytelnikom tradycyjnie w formie Pamiętnika Zjazdu, zawierającego prezentowane referaty i ciekawsze głosy w dyskusji. Zanim to nastąpi dla uczestników przygotowano obszerny informator zjazdowy oraz publikację Region i ludzie a historiografia i tożsamość, zawierającą wybór referatów z dziedziny historii regionalnej, traktujących o dziejach Gdańska, Warmii i Mazur, Lubelszczyzny, Wielkopolski i Dolnego Śląska, zebranych pod redakcją prof. Józefa Borzyszkowskiego. Doskonałą informację w wydarzeniach zjazdowych zapewnił Kurier Zjazdowy, redagowany przez Łukasza Kamińskiego i Wojciecha Sawickiego. Ukazały się 4 numery w nakładzie 1000 egz.

Obradom zjazdu towarzyszyły liczne wydarzenia kulturalne:

W Klubie Uniwersyteckim w dn. 16 września dokonano wręczenia nagród zwycięzcom w konkursie na prace o tematyce regionalnej oraz w konkursie im. Stanisława Hersbsta. Spośród 481 prac o tematyce historii regionalnej I nagroda przypadła Adamowi Matuszewskiemu za pracę Odrębności i stereotypy życia umy-

słowego w Lesznie w XVII wieku, Leszno 1998. Dwie II nagrody otrzymali: Ks. Jan Wiśniewski za książkę *Pomezania. Z dziejów kościelnych*, Elbląg 1996 oraz Krystyna Górna za rozprawę doktorską *Ludność parafii krapkowickiej w latach 1682-1800*, przygotowaną pod kierunkiem prof. Zbigniewa Kwaśnego. Ponadto przyznano cztery nagrody III stopnia oraz liczne nagrody rzeczowe, listy gratulacyjne i specjalne wyróżnienia. W konkursie im. Prof. Stanisława Herbsta na najlepsze prace magisterskie z historii polskiej kultury, miast i wojskowości dwie równorzędne I nagrody otrzymali: Tomasz Balbus za pracę *Ludwik Marszałek „Zbroja” (1912-1948)*, napisaną pod kierunkiem prof. Marka Czaplńskiego oraz Tomasz Pietras, autor pracy *Biskup krakowski Jan zwany Muskata*, której promotorem był prof. Jan Szymczak. Laureatem II nagrody został Tomasz Matraszek za pracę *Czesi przeciwko wszystkim. Studium strategii i taktyki wojskowej w X-XII wieku*, przygotowaną pod kierunkiem prof. Marcina Kuli. III nagrodę otrzymała Anna Radomska za pracę *Architektura drewniana Otwocka i jego okolic*, której promotorem był prof. Andrzej K. Olszewski. Wyróżniono ponadto 5 prac napisanych pod kierunkiem prof. Urszuli Borkowskiej, Marcina Kuli, Idziego Panica i Zbigniewa Pierzanowskiego.

W obecności prezydentów RP Ryszarda Kaczorowskiego i Aleksandra Kwaśniewskiego w sali senatu UW wręczono także doroczne nagrody „Polityki” za najlepsze prace historyczne. Otrzymali je: Stanisław Nicieja za książkę *Łyczaków. Dzielnica za Styksem*; Stanisław Żerko za *Stosunki polsko-niemieckie 1938-1939*; Michał Głowiński za *Czarne sezony* oraz Aleksander Kochański za pracę *Stalinowskim kursem*.

W pierwszym dniu zjazdu (15 września) odbyła się dyskusja nad projektami nowych herbów woj. dolnośląskiego, którą prowadził autor obu projektów - prof. Marian Górny.

W dn. 16 września uczestnicy mieli możliwość wysłuchania w Muzeum Architektury wykładu ministra kultury i sztuki prof. dr hab. Andrzeja Zakrzewskiego na temat *Polityka a moralność*. Tam też odbyło się spotkanie towarzyskie historyków.

W Gmachu Głównym Uniwersytetu Wrocławskiego przez cały czas trwania zjazdu trwał kiermasz książek historycznych, które można było zakupić bezpośrednio u licznych wystawców - Wydawców. Obradom zjazdowym towarzyszyły też liczne prezentacje nowych książek i spotkania z ich autorami. Prof. dr hab. Andrzej Paczkowski wziął udział w promocji swojej książki p.t. *Czarna księga komunizmu*. Wydawnictwo Dolnośląskie zorganizowało spotkanie poświęcone książce przedwcześnie zmarłego historyka wrocławskiego Zbigniewa Frasa p.t. *Galicja*, wydanej w popularnej serii „A to Polska właśnie”, którą przedstawił prof. dr hab. Rościsław Żerelik. Mówili o niej także m.in. prof. Adam Galos i Krzysztof Dunin - Wą-

sowicz. Tomasz Balbus uczestniczył w promocji swej książki Ludwik Marszałek „Zbroja” (1912-1948), nagrodzonej w konkursie im. Stanisława Herbsta. Prof. dr hab. Stanisław Ciesielski zaprezentował publikacje Instytutu Historycznego UW. Prof. dr hab. Andrzej Chwalba przedstawił pracę p.t. Dzieje Polski. Kalendarium, wydaną przez Wydawnictwo Literackie, której był redaktorem.

Uzupełnieniem obrad były liczne wystawy prezentowane w tym czasie we Wrocławiu:

W Muzeum Sztuki Medalierskiej udostępniono zwiedzającym zbiór ponad 350 polskich medali monarchistycznych, historycznych i współczesnych pochodzących z własnych zbiorów. Tam też obejrzyć można było kolekcję odznaczeń wybitnego polskiego pilota Bolesława Orlińskiego, który w 1926 r. jako pierwszy w historii lotnictwa przeleciał trasę z Warszawy do Tokio wzbudzając podziw całego świata.

W Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich zaprezentowano wybrane dzieła angielskiego malarstwa i grafiki z XVII-XIX w. pochodzące z kolekcji Leona hr. Pinińskiego, przeznaczonej dla zamku wawelskiego i Ossolineum. Ten wybitny humanista, uczonec i polityk był w latach 1899-1903 Namiestnikiem Galicji. Po odzyskaniu niepodległości utworzył o 1931 r. Fundację Wawelską dla dekoracji wnętrza tej siedziby królewskiej. Związany ze Lwowem, zapisał testamentem miastu i Ossolineum swoje bogate zbiory sztuki. Inna wystawa ukazywała najciekawsze polskie druki medyczne z XVI-XVIII w. znajdujące się w zbiorach Ossolineum.

Archiwum Państwowe we Wrocławiu przygotowało wystawę p.t. Millenium Metropolis Wratislaviensis et Silesiae. Ukazano na niej 1000-letnią spuściznę diecezji Archidiecezji Wrocławskiej i Śląska w oparciu o archiwalia (dokumenty, mapy, plany, grafiki i zdjęcia) zgromadzone w tym archiwum.

W Muzeum Historycznym, mieszczącym się w Ratuszu na Rynku zaprezentowano wystawę p.t. Wspaniały krajobraz. Artyści i kolonie artystyczne w Karkonoszach w XX wieku. Jej współorganizatorami było Stowarzyszenie Międzyregionalnej Wymiany Kulturalnej w Berlinie i Muzeum Okręgowe w Jeleniej Górze wraz z Muzeum Kreuzberg w Berlinie.

Dołnośląskie Centrum Fotografii przygotowało wystawę 100 najlepszych prac nestora polskiej fotografii Edwarda Hartwiga z okazji 90 rocznicy jego urodzin.

Urzeczywistnienie tak gigantycznego przedsięwzięcia nie byłoby możliwe bez wsparcia licznej grupy sponsorów, wśród których znalazły się m.in. MEN, KBN, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, banki, wyższe uczelnie, władze samorządowe, przedsiębiorstwa, parafie i osoby prywatne. Bardzo sprawną organizację zjazdu umożliwiła bezinteresowna pomoc wielu wolontariuszy - studentów Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego.